

А.П. Федчук, к.геогр.н.
І.О. Цибенко, к.е.н.
С.В. Жеребчук, с.н.с.

Державна науково-технічна бібліотека України, м. Київ

Проблемні питання наукових об'єктів, що становлять національне надбання, у контексті вивчення вітчизняних дослідницьких інфраструктур

Стаття зосереджена на аналізі проблем, що пов'язані із забезпечення збереження, функціонування та розвитку наукових об'єктів, що становлять національне надбання. Актуальність дослідження полягає в тому, що такі дослідницькі інфраструктури (ДІ) є унікальними та єдиними, до яких застосовано системний підхід з боку держави. На відміну від європейського, українське законодавство передбачає різні форми існування та функціонування дослідницьких інфраструктур. Така різноманітність форм спричинена необхідністю забезпечення фінансової підтримки державою інфраструктур, а також цілями, на реалізацію яких, спрямована діяльність ДІ. Наукові об'єкти, що становлять національне надбання – це єдині об'єкти дослідницької інфраструктури, статус яких законодавчо визначений, існує державне регулювання господарських відносин, а також, зобов'язання з боку держави забезпечувати збереження, утримання та розвиток наукових об'єктів, що становлять національне надбання. Також, на сьогоднішній день чітку систематизацію та вичерпний перелік мають лише ДІ, які існують у формі наукових об'єктів, що становлять національне надбання. Це пов'язано, в першу чергу, з тим, що законодавчо закріплена обов'язковість надання статусу такого об'єкта розпорядчим актом Кабінету Міністрів України та ведення відповідного реєстру Міністерством освіти і науки України. Однак, незважаючи на це існують проблеми як законодавчого забезпечення, так і фінансування діяльності таких інфраструктур. Недостатнє фінансування може призвести до зниження якості наукових досліджень, а також до втрати цінних наукових об'єктів. Крім того, існує ціла низка інших проблем, про які йдеться у статті: кадрові проблеми, що особливо гостра стали відчутними після еміграції за кордон значної кількості науковців, недостатній доступ до даних, пошкодження в результаті збройної агресії рф.

Ключові слова: наукові об'єкти, що становлять національне надбання; дослідницька інфраструктура; відновлення; фінансування; державне регулювання.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Науковий об'єкт, що становить національне надбання (далі – НН) – це термін виключно українського законодавства та одна з форм існування і функціонування ДІ в Україні. Поняття було запроваджене в 1996 році з метою забезпечення збереження та належного функціонування важливих для української науки дослідницьких інфраструктур (далі – ДІ). Наразі, питання, пов'язані з НН регулюються статтею 16 Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» [1], Положенням про порядок визначення наукових об'єктів, що становлять національне надбання, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 р. № 723 [2], та Наказом Міністерства освіти і науки України «Деякі питання наукових об'єктів, що становлять національне надбання» від 13.11.2018, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 12 березня 2019 р. за № 245/33216 [3]. Останнім затверджено:

- Порядок вирішення питань щодо утримання, збереження та розвитку наукових об'єктів, що становлять національне надбання;
- Порядок вирішення питань щодо надання науковому об'єкта (позбавлення наукового об'єкта) статусу такого, що становить національне надбання;
- Порядок ведення Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання.

НН були першими вітчизняними ДІ, роботу з якими держава почала проводити системно: розроблено відповідні правові норми, щорічно передбачене фінансування на забезпечення не лише збереження, але й розвитку, певним чином розроблена класифікація. Однак, незважаючи на зазначене, проблемні питання функціонування та розвитку НН існують.

Перш за все, НН потребують різнобічної фінансової підтримки з огляду на те, що вони являють собою не музейні експонати, а інструменти, за допомогою яких одержували та і досі одержують наукові дані світового рівня.

Саме тому що вони діючі, НН потребують запасних частин, ремонту, модернізації, витратних матеріалів, підтримання приміщень у належному стані, зарплатні обслуговуючому персоналу, який

повинен мати високу кваліфікацію тощо. Всі ці витрати мають бути врахованими у кошторисах витрат на їх збереження та забезпечення належного функціонування.

Фінансування ДІ за кошти державного бюджету врегульовано лише для наукових об'єктів, що становлять національне надбання для установ державної форми власності. Щорічно в державному бюджеті передбачаються цільові асигнування на збереження та функціонування вищезазначених ДІ, які не можуть бути використаними відповідальними установами з будь-якою іншою метою. Відповідальні установи щорічно звітують про цільове витрачання наданих їм бюджетних коштів, про що складають відповідні акти.

Аналіз отриманих матеріалів показав, що запропонована інституція національного надбання в цілому позитивно вплинула на стан та функціонування НН. Майже всі відповідальні установи – власники НН у повному обсязі отримали заплановані кошти на їх фінансування, тобто держава практично виконала свої зобов'язання перед головними розпорядниками коштів щодо фінансування. Протягом року, незважаючи на війну та секвестр бюджету, профільні відомства забезпечили рівномірне надходження коштів, спрямованих на фінансування НН.

За рахунок цих коштів в цілому вдалося запобігти руйнації та занепалу багатьох наукових колекцій та фондів. Багатьом власникам об'єктів НН вдалося провести поточний ремонт приміщень, де знаходяться унікальні установки та обладнання.

Але, у зв'язку з подорожчанням цін на газ та електроенергію, лишається проблема погашення боргу за енергоресурси.

Звичайно обсяги фінансування, які виділено з державного бюджету на збереження та забезпечення належного функціонування наукових об'єктів НН, не повною мірою задовольняють їх потреби.

Відповідно до Положення про порядок визначення наукових об'єктів, що становлять національне надбання, та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 р. № 723 [2] ініціатором надання науковому об'єкту статусу такого, що становить національне надбання, або позбавлення наукового об'єкта такого статусу (далі – ініціатор) може бути орган державної влади, орган місцевого самоврядування, Національна академія наук та національні галузеві академії наук, громадське об'єднання, інша юридична особа. Ініціатор подає МОН у порядку, визначеному зазначеним Міністерством, обґрунтування необхідності надання науковому об'єкту статусу такого, що становить національне надбання.

Аналізуючи матеріали, які подають відповідальні установи до МОН стосовно включення об'єктів до реєстру НН, можна прослідкувати деякі загальні недоліки у цих матеріалах.

Аналіз матеріалів попередньої експертизи наукових об'єктів, які претендують на одержання статусу національного надбання, що надсилаються ініціаторами до МОН показав, що в більшості випадків у наданих на експертизу матеріалах недостатньо висвітлені такі аспекти – склад колекцій, унікальність об'єкта та його складових частин, наявність світових або вітчизняних аналогів, умови функціонування тощо.

Зокрема, наукова установа, відповідальна за збереження наукового об'єкта та забезпечення його належного функціонування, хоча і є компетентною у питаннях визначення складу об'єкта та визначення комплексу заходів щодо його збереження, але викладена інформація щодо складу об'єкта у більшості випадків подається недостатньо докладно для проведення подальшої первинної та інших видів експертизи, не робиться наголос на унікальній частині об'єкта та не надаються докази унікальності конкретних наукових об'єктів.

Головним недоліком майже кожного подання є недостатня компетентність ініціаторів при проведенні попередньої науково-технічної експертизи за основними і додатковими критеріями, що є важливим для їх подальшої первинної експертизи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання НН не знайшло відображення у наукових публікаціях, дослідження проблематики можливе лише на базі офіційних документів, реєстру НН та безпосередньо звітних матеріалів, поданих самими відповідальними особами до МОН.

Метою статті є дослідження проблем функціонування НН та шляхи їх вирішення.

Наукова новизна та практична значущість. Стаття може слугувати аналітичним матеріалом для органів влади, які приймають управлінські рішення щодо НН, а також для установ відповідальних за забезпечення збереження та належного функціонування об'єктів НН.

Викладення основного матеріалу досліджень.

Станом на березень 2023 року до НН, віднесено 141 об'єкт. Із них:

- 45 об'єктів належать до сфери управління МОН.
- 3 об'єкти спільного підпорядкування (2 – МОН та НАНУ, 1 – МОН та Міноборони).

З 45 НН, 38 знаходиться в закладах вищої освіти.

З відповідальними установами МОН щорічно укладає відповідні договори на виконання робіт зі збереження та забезпечення належного функціонування об'єктів, що становлять національне надбання.

Згідно з вказаною вище постановою КМУ відповідальна установа подає щороку до 1 березня МОН акт про склад і стан наукового об'єкта, що становить національне надбання, звіт про наукові результати його використання за звітний період, погоджений з відповідальним органом. Оскільки фактично звіти подаються включно до літа кожного року для аналізу були взяті дані зі звітів 2021–2022 років.

Тривалий час відкритою була проблема об'єктів НН, чиї відповідальні установи не є розпорядниками бюджетних коштів.

Постановою від 23 березня 2014 р. № 94 Кабінет Міністрів України реорганізував Міністерство промислової політики шляхом приєднання до Міністерства економічного розвитку і торгівлі [4]. Однак, коштів на фінансування заходів щодо утримання і збереження переданих об'єктів НН у Міністерством економічного розвитку і торгівлі виділено не було.

Відповідно не профінансовано було наступні об'єкти НН: Комплекс з вирощування монокристалічних плівок складних оксидів та дослідження їх фізико-хімічних властивостей (Науково-виробниче підприємство «Карат» (м. Львів)), Випробувальний центр (ВАТ «Науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут атомного та енергетичного насособудування» (м. Суми)), Науково-дослідний комплекс інтегральної, голограмної та волоконної оптики (Науково-дослідного інженерно-впроваджувального центру пріоритетних технологій оптичної техніки «Спецприлад» (на базі ВО «Завод «Арсенал»)(м. Київ)).

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 665-р Випробувальний центр було включено до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання, а ВАТ «Науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут атомного та енергетичного насособудування» визначено відповідальною установою за забезпечення збереження та належне функціонування вищевказаного наукового об'єкту.

Відповідно до звітної інформації, наданої ВНДІАЕН (ВАТ «Науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут атомного та енергетичного насособудування» (м. Суми)), починаючи з 2010 року фінансування з державного бюджету з метою утримання, збереження та розвитку Випробувального центру ВНДІАЕН було відсутнє. Разом із тим, ВНДІАЕН, як відповідальна установа, щороку виділяє власні кошти на підтримання стендів Випробувального центру у належному стані. Так, для модернізації стендового обладнання ВНДІАЕН витратилося кожного звітного року близько 400 тис грн.

Крім того, на підставі внесених ініціаторами матеріалів та на виконання зазначених постанов, Міністерством було розроблено проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про віднесення наукових об'єктів до таких, що становлять національне надбання», яке було прийнято 28 січня 2015 р. № 59. Відповідно до даного розпорядження до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання було включено Експериментальний комплекс для гідроакустичних досліджень Державного підприємства «Київський науково-дослідний інститут гідроапаратури», а відповідальною установою було визначено Державний концерн «Укроборонпром», який також не є розпорядником бюджетних коштів.

Разом із тим, відповідно до абзацу четвертого статті 14 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» фінансування заходів щодо утримання і збереження наукових об'єктів, які включені до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання, здійснюється за рахунок коштів державного бюджету та інших джерел, не заборонених чинним законодавством [1].

Постановою від 10 листопада 2021 р. № 1206 Кабінет Міністрів України позбавив наукові об'єкти «Колекція стародруків Педагогічного музею України», «Науково-дослідний комплекс інтегральної, голограмної та волоконної оптики Науково-дослідного інженерно-впроваджувального центру пріоритетних технологій оптичної техніки «Спецприлад» (на базі виробничого об'єднання «Завод “Арсенал”, м. Київ)» статусу таких, що становлять національне надбання [5].

Тією ж постановою КМУ вирішив проблему фінансування НН у колишніх об'єктах Міністерством економічного розвитку і торгівлі передавши їх до МОН.

Наразі, крім фінансування, найбільшою проблемою є питання НН, які зараз знаходяться на окупованих територіях та територіях, на яких точаться воєнні дії.

Так, у зв'язку з анексією Україна втратила 12 об'єктів НН у АРК (Комплекс унікальних телескопів: радіотелескоп РТ-22, 2,6 метровий телескоп імені академіка Г.А. Шайна, баштовий сонячний телескоп БСТ-1, гамма-телескоп ГТ-48, автоматичний дзеркальний телескоп АЗТ-1 1, лазерний супутниковий віддалемір “Сімеїз-1873”, Баштовий сонячний телескоп БСТ-2 з комплексом телескопів-коронаграфів КГ-1, Г-2, Рослинно-тваринний комплекс та фонд стародруків (17–19 століття) (Феодосійський район, Автономна Республіка Крим), Кримський геліоцентр, Колекція штамів збудників холери О1 і не О1, Ампелографічна колекція та колекція промислово цінних мікроорганізмів для виробництва, Арборетум, Кримська колекція гербарію, Полігонний випробувальний комплекс, Рослинно-тваринний комплекс та фонд стародруків (17–19 століття) (Феодосійський район, Автономна Республіка Крим), Колекція гідробіонтів Світового океану, Науковий комплекс з дослідним ядерним реактором ДР-200 та лабораторною установкою «Підкритична збірка активної зони атомного реактора»); 4 об'єкта НН у

Донецькій області (Полігон випробувань опор високовольтних ліній електропередачі та баштових споруд, Алчевська наукова лазерна станція спостережень штучних супутників Землі, Експозиція «Степи України», Експозиція та колекція тропічних і субтропічних рослин); 2 об'єкти у Луганській області (Археолого-етнографічні колекції), (Рослинно-тваринний комплекс та еталонні чорноземні ґрунти).

Частково втраченим є 1 об'єкт – Лазерні супутникові віддалеміри: «Київ-Голосіїв» та «Кацівелі-1893».

Після повномасштабного вторгнення росії постраждалими, частково знищені або повністю знищені наступні об'єкти НН:

- Ампелографічна колекція та колекція промислово цінних мікроорганізмів для виробництва Інституту винограду і вина «МАГАРАЧ» (с. Віліне Бахчисарайського району та м. Ялта, Автономна Республіка Крим).

- Багатоцільовий геофізичний комплекс для досліджень атмосфери та приливу метеорної речовини Харківського національного університету радіоелектроніки (с. Вільхуватка Балаклійського району Харківської області); Комплекс для дистанційного зондування навколоземного космічного простору Радіофізичної обсерваторії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (с. Гайдари Зміївського району Харківської області).

- Геологічний ландшафт та біологічна різноманітність біоти «Кам'яні Могили» Українського степового природного заповідника (с. Назарівка Донецької області).

- Експериментальна база дослідно-випробувального МОН полігону Науково-дослідного та проектно-конструкторського інституту «Молнія» Національного політехнічного університету «Харківський політехнічний інститут» (сmt. Андріївка Балаклійського району Харківської області).

- Колекція тварин зоопарку біосферного заповідника «Асканія-Нова» імені Ф.Е. Фальц-Фейна (сmt. Асканія-Нова Чаплинського району Херсонської області).

- Банк моноспецифічних імунодіагностикумів Інституту тваринництва (сmt. Кулиничі Харківської області).

- Аеродинамічний комплекс на базі надзвукової аеродинамічної труби Т-6 Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського («Харківський авіаційний інститут» м. Харків).

- Гідродинамічні стенди Інституту проблем машинобудування імені А.М. Підгорного (м. Харків).

- Колекція генетичних ресурсів шовковичного шовкопряда Національного наукового центру «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини» (м. Харків).

- Колекція генофонду шовковиці Національного наукового центру «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини» (м. Харків).

- Колекція клітинних культур для ветеринарної медицини і біотехнології Інституту експериментальної і клінічної ветеринарної медицини (м. Харків).

- Комплекс для фізичних досліджень при наднизьких температурах Фізико-технічного інституту низьких температур імені Б.І. Веркіна (м. Харків).

- Кріомагнітний радіоспектроскопічний комплекс міліметрового діапазону довжин хвиль Інституту радіофізики та електроніки імені О.Я. Усикова (м. Харків).

- Магнітодинамічний комплекс Державної установи «Інститут технічних проблем магнетизму Національної академії наук України» (м. Харків) Низькотемпературний банк біологічних об'єктів Інституту проблем кріобіології і кріомедицини (м. Харків).

- Радіотелескоп УТР-2 із системою інтерферометрів УРАН Радіоастрономічного інституту (м. Харків).

- Колекція ліній дрозофіл кафедри генетики і цитології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (м. Харків).

- Фонд книжкових пам'яток Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (м. Харків).

- Іоносферний зонд Інституту іоносфери (м. Зміїв).

Ще одним проблемним об'єктом НН є Міжнародний центр астрономічних та медико-екологічних досліджень. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2007 р. № 1103-р Астрономічний комплекс на базі двометрового дзеркального телескопа високогірної обсерваторії «Терскол», що розміщений на території російської федерації, отримав статус наукового об'єкта, що становить національне надбання, а Міжнародний центр астрономічних та медико-екологічних досліджень Національної академії наук України визначено відповідальною установою за забезпечення збереження та належне функціонування вказаного вище наукового об'єкта. На офіційному сайті Кабардино-Балкарського наукового центру російської академії наук (далі – КБНЦ РАН) зазначено інформацію, що Міжнародний центр астрономічних та медико-екологічних досліджень є складовою частиною КБНЦ РАН.

Щорічно НАНУ виділяло 600 тис грн на забезпечення збереження на функціонування зазначеного об'єкта НН. Хоча протягом 2016–2019 рр. у МОН відбулася низка нарад з питання подальшого

функціонування Астрономічного комплексу на базі двометрового дзеркального телескопа високогірної обсерваторії «Терскол» та необхідності вироблення прийнятної моделі вирішення зазначеної проблеми.

Листом від 22.05.2017 № 9к/908-5 НАНУ проінформувала Міністерство освіти і науки України про постанову бюро президії Національної академії наук України № 58 від 01.03.2017 р., відповідно до якої було ухвалено рішення продовжити експлуатацію Астрономічного комплексу на базі двометрового дзеркального телескопа високогірної обсерваторії «Терскол» на території російської федерації.

Якщо узагальнити вищенаведені, то можна говорити про те, що об'єкти НН в Україні мають ряд проблемних питань:

Недостатня фінансова підтримка.

Недостатня увага до їх збереження та розвитку.

Відсутність належної інфраструктури. Деякі наукові об'єкти потребують належної інфраструктури для їх збереження та розвитку. Наприклад, для збереження музейних експонатів потрібна належна система контролю за вологістю, температурою, освітленням та іншими параметрами.

Недостатній доступ до об'єктів. У деяких випадках доступ до НН обмежений або неможливий через війну, політичні обставини або відсутність відповідних дозволів (Терскол, НН, що знаходяться на окупованих територіях).

Втрата значення. У деяких випадках НН можуть втрачати значення для громадськості через зміну культурних та історичних уявлень, що може призвести до їхнього занедбання або знищення (НН на заводі арсенал було здано на металобрухт через його моральну застарілість).

Для вирішення усіх проблем недостатнім буде лише підтримка належного рівня фінансування. Надзвичайно важливим є збереження значення НН через розробку відповідних стратегій збереження значення наукових об'єктів для громадськості. Це може включати створення програм для популяризації, забезпечення доступу до таких об'єктів та відкритого доступу до результатів досліджень, здійснених з використанням НН.

Висновки.

Таким чином, одержання статусу наукового об'єкта, що становить національне надбання, приваблює багато наукових установ, незважаючи на те, чи мають вони для цього достатні підстави, чи ні. Тому доцільним є подальше вдосконалення існуючої нормативної бази з урахуванням питань, що викладені у цій публікації, а також аналізу проведення попередньої і первинної експертизи матеріалів об'єктів НН.

Ті наукові об'єкти, які за результатами науково-технічної експертизи не відповідають статусу НН, повинні шукати фінансування на іншому рівні. Виділяючи кошти лише, як раніше, на забезпечення збереження таких об'єктів, МОН не зможе забезпечити створення конкурентоспроможного наукового продукту. Однак, сучасні наукові дослідження неможливі без дорогого сучасного обладнання.

Для ефективного розвитку таких унікальних об'єктів, необхідно виділення додаткового фінансування на закупку сучасного обладнання.

Широкомасштабне вторгнення росії призвело до величезних втрат та руйнувань, зокрема і ДІ. Однак, головною проблемою є модернізація обладнання. Відповідно до положень Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору, затвердженої Колегією МОН України від 22.03.2018 року № 3/1-7, та Концепції Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року [6] Україна повинна забезпечити розвиток вітчизняних об'єктів наукової інфраструктури з метою інтеграції до Європейсько дослідницького простору.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» / Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. – № 3. – С. 25.
2. Положення про порядок визначення наукових об'єктів, що становлять національне надбання, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 р. № 723 / Офіційний вісник України від 04.11.2016. – № 85. – С. 76. – Ст. 2776, код акта 83555/2016.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України «Деякі питання наукових об'єктів, що становлять національне надбання» від 13.11.2018, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 12 березня 2019 р. за № 245/33216 / Офіційний вісник України від 19.04.2019. – № 30. – С. 549. – Ст. 1099, код акта 94081/2019.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про реорганізацію Міністерства промислової політики» від 23 березня 2014 р. № 94. / Офіційний вісник України від 22.04.2014. – № 31. – С. 72. – Ст. 845, код акта 72161/2014.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2021 р. № 1206 «Про наукові об'єкти, що становлять національне надбання» / Офіційний вісник України від 03.12.2021. – № 92. – С. 73. – Ст. 5959, код акта 108503/2021.
6. Концепція Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 322 / Офіційний вісник України від 30.04.2021. – № 33. – С. 275. – Ст. 1963, код акта 104436/2021.

7. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 665-р «Про віднесення наукових об'єктів до таких, що становлять національне надбання» / Офіційний вісник України від 19.01.2007. – № 1. – С. 205. – Ст. 49, код акта 38360/2007.
8. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 299-р «Про віднесення наукових об'єктів до таких, що становлять національне надбання» / Офіційний вісник України від 14.06.2006. – № 22. – С. 149. – Ст. 1658, код акта 36502/2006.
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2004 р. № 73-р «Про віднесення наукових об'єктів до таких, що становлять національне надбання» / Офіційний вісник України від 27.02.2004. – № 6. – С. 103. – Ст. 336, код акта 27750/2004.
10. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 р. № 472-р «Про віднесення наукових об'єктів до таких, що становлять національне надбання» / Офіційний вісник України від 06.09.2002. – № 34. – С. 247. – Ст. 1623, код акта 23052/2002.

References:

1. VRU (2016), *Zakon Ukrainy «Pro naukovu i naukovo-tehnicnu diialnist»*, No. 3, st. 25.
2. KМУ (2016), «Polozhennia pro poriadok vyznachennia naukovykh ob'ektiv, shcho stanovliat natsionalne nadbannia», zatverdzenym postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19 zhovtnia 2016 r. No. 723, *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, vid 04.11.2016, No. 85, p. 76, st. 2776, kod акта 83555/2016.
3. МОН (2019), «Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy “Deiaki pytannia naukovykh ob'ektiv, shcho stanovliat natsionalne nadbannia”», vid 13.11.2018, zareiestrovane v Ministerstvi yustytzii Ukrainy 12 bereznia 2019 r. za No. 245/33216, *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, vid 19.04.2019, No. 30, p. 549, st. 1099, kod акта 94081/2019.
4. КМУ (2014), «Pro georhanizatsiiu Ministerstva promyslovoi polityky», Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy, vid 23 bereznia 2014 r. No. 94, *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, vid 22.04.2014, No. 31, p. 72, st. 845, kod акта 72161/2014.
5. КМУ (2021), «Pro naukovi ob'ekty, shcho stanovliat natsionalne nadbannia», Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 lystopada 2021 r. No. 1206, *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, vid 03.12.2021, No. 92, p. 73, st. 5959, kod акта 108503/2021.
6. КМУ (2021), «Kontsepsiia Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku doslidnytskykh infrastruktur v Ukraini na period do 2026 roku», zatverdzhena rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 kvitnia 2021 r. No. 322, *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, vid 30.04.2021, No. 33, p. 275, st. 1963, kod акта 104436/2021.
7. КМУ (2006), «Pro vidnesennia naukovykh ob'ektiv do takykh, shcho stanovliat natsionalne nadbannia», Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27 hrudnia 2006 r. No. 665-r, *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, vid 19.01.2007, No. 1, p. 205, st. 49, kod акта 38360/2007.
8. КМУ (2006), «Pro vidnesennia naukovykh ob'ektiv do takykh, shcho stanovliat natsionalne nadbannia», Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 31 travnia 2006 r. No. 299-r, *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, vid 14.06.2006, No. 22, p. 149, st. 1658, kod акта 36502/2006.
9. КМУ (2004), «Pro vidnesennia naukovykh ob'ektiv do takykh, shcho stanovliat natsionalne nadbannia», Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11 liutoho 2004 r. No. 73-r, *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, vid 27.02.2004, No. 6, p. 103, st. 336, kod акта 27750/2004.
10. КМУ (2002), «Pro vidnesennia naukovykh ob'ektiv do takykh, shcho stanovliat natsionalne nadbannia», Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19 serpnia 2002 r. No. 472-r, *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, vid 06.09.2002, No. 34, p. 247, st. 1623, kod акта 23052/2002.

Федчук Андрій Петрович – кандидат географічних наук, начальник відділу міжнародного науково-технічного співробітництва Національного антарктичного наукового центру, старший науковий співробітник Державної науково-технічної бібліотеки.

<https://orcid.org/0000-0003-4719-8133>.

Наукові інтереси:

- географія;
- міжнародні відносини;
- антарктична наука.

Цибенко Ірина Олегівна – кандидат економічних наук, заступник директора з наукових питань, Державна науково-технічна бібліотека України.

<https://orcid.org/0000-0002-6408-9011>.

Наукові інтереси:

- економіка;
- бібліотечна справа.

Жеребчук Софія Валентинівна – старший науковий співробітник, Державна науково-технічна бібліотека України.

<https://orcid.org/0000-0002-0212-7107>

Наукові інтереси:

- міжнародні відносини;
- європейський дослідницький простір.

Fedchuk A.P., Tsybenko I.O. Zhrebchuk S.V.

The issues of national scientific heritage objects in the context of the study of national research infrastructures

The article focuses on the analysis of problems related to ensuring the preservation, functioning and development of the national scientific heritage objects. The relevance of the research lies in the fact that such research infrastructures are unique and the only ones to which a systematic approach from the state is applied. Unlike European legislation, Ukrainian legislation provides for various forms of existence and functioning of research infrastructures. Such variety of forms is caused by the need to provide financial support of infrastructures by the state, as well as the goals of the RI activities. Today only national scientific heritage objects have a clear systematization and full database. This is primarily caused by the legislative obligation to issue such status only by an executive act of the Cabinet of Ministers of Ukraine. In addition, according to regulation provisions the Ministry of Education and Science of Ukraine is responsible for the relevant database functioning. The database created in accordance with legislation, State Register of National scientific heritage objects is maintained by the central body of executive power, ensures the implementation of state policy in the field of scientific, scientific, and technical activities (the Ministry of Education and Science of Ukraine). The Cabinet of Ministers of Ukraine makes a decision to grant a specific status for such objects and to deprive it of this status according to the request of the central executive body, which ensures the formation and implementation of state policy in the field of scientific, scientific and technical activities. However, despite this, there are problems with both legislative support and funding for the activities of such infrastructures. Insufficient funding can lead to decrease in the quality of scientific research and the loss of valuable scientific objects. In addition, there are a number of other problems, as mentioned in the article: staffing issues, which have become particularly acute after the emigration of a significant number of scientists abroad, insufficient access to data, and damage caused by the armed aggression of the Russian Federation.

Keywords: the national scientific heritage objects, research infrastructure, restoration, financing, state regulation.

Стаття надійшла до редакції 28.04.2023.